

12. Zamyslenie nad Royovým prekladom Havrana

Moja najstaršia spomienka na Vladimíra Roya je grafologická – v knižnici mojich rodičov boli dve jeho básnické zbierky – *Rosou a trním* a *Keď miznú hmly* – i s jeho venovaním a podpisom. Nečudo -- veď moja mama pochádzala z Púchova a ako evanjelička patrila k Royovým púchovským ovečkám. Ja som sa síce narodil aj pokrstený som bol

Úryvok z prekladu Ľubomíra Feldeka

„Prorok, nech si plodom zla bol,“ vravím, „nech si vták či diabol, pre Hospodína nás oboch a prepevný jeho hrad, prezradí mojej duši chorej – objíme ju raz tam hore svätá panna, meno ktorej chór anjelov musel dať?“

Tá Lenora, ktorej meno chór anjelov musel dať?“

Havran vraví: „Užtoskrát.“

„To je naše rozlúčenie!“ vykrikoval som rozčúlene.

„Vráť sa do búrky a pekiel, či si vták, či diablov brat!

Neruš moje kruhy, klamár, a neklad mi na kalamár

čierne pero! Už sa zamar inde – z mojich dvier sa stratí!

Vyber zobák z môjho srdca, sponad mojich dvier sa stratí!“

Havran vraví: „Užtoskrát.“

Ten Havran je ako z medi – stále sedí, stále sedí,

tam, na Palladinej buste, nad dverami akurát.

Podľa očí teraz je on celkom ako spiaci démon,

a svet lampy s jeho tieňom na dušu mi hodil plát.

Jeho tieň na mojej duši leží ako ťažký plát.

Nevzlietne už... Už to skráť!

nevdojak putovali po jeho stopách: Royova matka, dcéra Jozefa Miloslava Hurbana, pochádzala z neďalekého Hlbokého. Ale ak mám byť presný, moje spomienky na Vladimíra Roya sa viažu predovšetkým k jednej knihe, a to ani nie jeho vlastnej, ale ním preloženej – k Poeovmu *Havranovi*. Tá kniha, vo vydani Knižnice Elánu, sa mi dostala do ruky okolo roku 1951. Vladimír Roy sám kdesi píše, že *Havrana* prekladal ako vojak na talianskom fronte a že mu tá báseň pomohla povzniesť sa nad vojnový marazmus. Pre mňa to zas bola dôležitá kniha preto, že mi padla do rúk v tiesnivých časoch práve sa kruto presadzujúcej diktatúry proletariátu – no Poeov *Havran* v Royovom preklade, to bol závan slobody, vďaka ktorému som sa mohol ubezpečiť, že poézia je čosi celkom iné, než sa hlásalo vo vtedajších školských učebniciach. Vydanie *Havrana*, o ktorom hovorím, obsahovalo aj *Filozofiu básnickej skladby* a veľmi dobrý doslov profesora Milana Pišúta, ktorý ma upútal najmä tým, že ponúkal prehľad riešení slávneho havranieho zakrákania „never more“ v rôznych rečiach. Už vtedy som si zaumienil, že *Havrana* raz preloží aj ja.

v Žiline, ale len ako hosť žilinskej pôrodnice – v skutočnosti aj ja som bol pôvodom Púchovčan. Takže som sa i ja cítil akosi spriaznený s tým Royovým venovaním a podpisom, ktorý mi pri prehľadávaní rodičovskej knižnice neraz padol do oka. V roku 1940, keď som mal štyri roky, sa môj otec (povoláním sudca) dostal v Púchove do akejsi nemilosti a preložili ho do Senice nad Myjavou. Aj v Senici mal Roy osobitne významné postavenie v knižnici mojich rodičov, veď

Rozhovor 5.

V Anglicku (presnejšie v Edinburhu v Škótsku) spolu s Rázusom študoval aj Ľudovít Šenšel. Študijný pobyt všetkým štyrom vybavil známy priateľ Slovákov, britský historik a publicista Seton Watson (Scotus Viator). Ruppeldt a Šenšel sú známi ako neskorší poprední predstavitelia evanjelického cirkevného a kultúrneho života (Šenšel aj ako mimoriadne zaslúžilý predseda spolku *Tranoscius*). Rázus bol popri literatúre agilný aj ako výrazný predstaviteľ národného života a dôsledný presadzovateľ politiky ako služby pre verejnosť a vôbec mravnosti v politike.

Naproti tomu Roy sa uplatňoval fakticky len v literatúre – ako básnik a produktívny prekladateľ.

Hoci preklady starnú rýchlejšie ako pôvodné literárne texty, jeho preklad Poeovej básnickej skladby *Havran* je geniálny aj takmer sto rokov od jeho vzniku.

Jeho problémy s alkoholizmom sú známe. Mal problémy v Púchove a ešte viac to prepuklo v Bukovci. Ako asi vyzeral jeho rodinný život? Mal veľmi rád svoju manželku a deti. Aspoň sa to tak dá vycítiť z jeho listov, ktoré im písal zo Starého Smokovca. Mal stále takýto vzťah, alebo si takýto vzťah vybudoval až vtedy, keď ochorel?

Môžem sa vyjadriť len viac-menej hypoteticky, pretože literatúra o Royovi sa týmito otázkami nezaoberala a ani ja nepoznám príčiny, prečo natoľko podľahol alkoholu. Isté predpoklady preň mohol mať v už spomínanej vnútornej rozpoltenosti a „dvojakosti“ svojich „duší“ (viditeľnej aj v poézii) a v značnej chabosti a nevýbojnosti vôle. Ako mladý dopracoval sa skoro ku kultivovanej výrazovosti, ale v ďalších rokoch veľmi nepokračoval v básnickom raste. Svoju úlohu teda mohol zohrať i tvorivý neúspech, keď jeho prvé básnické zbierky (*Rosou a trním* a *Keď miznú hmly*) vyšli až v roku 1921. Druhú z nich venoval „Žene Viere a Zorke dcére“, ale v jeho poézii básne rodinného života chýbajú. V porovnaní s jeho o niečo staršími rovesníkmi mohol sa cítiť odstrkovaný, čo mohlo iba znásobiť pocity životnej neúspešnosti, vrátane literárnej. Takéto stavy mohli udržiavať aj isté napätie v rodinných vzťahoch a nenáležitým „liekom“ na všetko mohol byť aj alkohol. Ostatne aj po „príklade“ viacerých svetových básnikov.

Čím je pre Vás Vladimír Roy výnimočný?

Hoci viaceré Royove básne sú akoby ozvenou niektorých veršov starších kolegov (Krasko), svojim širokým záberom Roy rozšíril aj tematicky výrazový a pocitový priestor básnikov slovenskej moderny o nové oblasti kríz moderného človeka. Možno povedať, že najmä vďaka Royovi a jeho tematickej rozmanitosti sa úsilie básnikov slovenskej moderny mohli vnímať ako generačné hnutie.

Ďakujeme za rozhovor a prajeme veľa Božieho požehnania!

Vladimír Roy:

Miluj, kým trvá deň,
zavládne smrti sen,
čo si zmeškal, nenahradíš,
jeden život máš len.